

O PRAVDIVOSTI KŘESŤANSKÉ VÍRY

„Iluze je takové věření, kdy v jeho motivaci převažuje uskutečnění přání a kdy se nerespektuje vztah tohoto věření k realitě... Takové věření vyplývá z narcismu subjektu.“
Sigmund Freud

„Moucha, která se opře o med, si znemožní let.“ Sv. Jan od Kříže

Víra je nejhlubší osobní tajemství a subjektivní východisko, zázemí, předpoklad celého křesťanského života. Proto tolika křesťanům záleží na tom, aby byla pravdivá, aby odpovídala realitě. V zájmu toho se někdy obracejí k soukromému studiu teologických otázek a jejich odborná řešení konfrontují s oficiální věroukou a s vlastní vnitřní zkušeností. – Jak vlastně může teologie, která jako věda má eminentní zájem na poznání pravdy, napomoci víře k co největší pravdivosti?

Je nutno vyjít z faktu, že teologie není jednoduše samostatné a bezpečné objektivní vědění, na němž by bylo možno pravdivou víru spolehlivě založit. Právě opačně: jak známo, teologie není schopna podat žádný naprosto jistý experimentální ani myšlenkový důkaz základních tvrzení víry; je sama založena na víře. Má však vůči ní specifickou funkci: aniž by sama přinášela definitivní pravdu, přece kriticky reflektuje pravdivost víry; na subjektivní, vnitřní, osobní evidenci víry klade obecný požadavek evidence objektivní, vnější, nadosobní. Má schopnost upozorňovat, že cesta víry k pravdě se děje *lidsky*, se všemi neblahými důsledky, které z toho pro chápání nad-lidské pravdy vyplývají. Může tedy být kritickým sebepoznáním víry, sloužit její kultivaci. Lze dokonce postulovat, že teologie se stává skutečnou vědou jen do té míry, do jaké pomáhá víře k pravdivosti.

Obdobný vztah existuje mezi jakoukoli jinou vědou a běžným vědomím. Vědou nekultivované běžné vědomí (prehistorický člověk, primitiv, dítě) si např. na otázky týkající se přírodních jevů odpovídá (resp. nechává odpovídat) tak, aby toto odpovídání mu přinášelo především psychické uspokojení (pocit začlenění v srozumitelném řádu, pocit bezpečí a suverenity apod.), které automaticky, avšak mylně zpravidla ztotožňuje s dosažením pravdy. Tuto funkci mohou nejnázne plnit odpovědi, které mají charakter antropomorfních projekcí, které spíše chlácholí než provokují další poznávací aktivitu. – Přírodní věda formuluje tytéž základní otázky jako běžné vědomí, ale odpovídá na ně v kritickém protipohybu vůči spontánním antropomorfizujícím tendencím běžného vědomí. Do mimolidské oblasti se snaží vstupovat sebekriticky a nezaujatě, aby odtud mohla přinášet to, co *jí realita sama odhalí* z toho, čím je nezávisle na člověku. Tento étos vědy morálně působí i mimo vědu ve vědou kultivovaném běžném vědomí jako určitý vzor poctivého a nezaujatě otevřeného vztahu ke všemu, co je mimo „já“ a „my“.

Velice podobně může k větší pravdivosti kultivovat teologie víru. Pravdivost víry je pochopitelně nezávislá na emocionální a volní opravdovosti víry; opravdově (upřímně, nefalšovaně) může být projevena a cítěna i víra zcela nepravdivá. Otázka pravdivosti víry je otázkou pravdivého *obsahu* víry, otázkou reálnosti předmětu (resp. podoby předmětu), k němuž se víra vztahuje. Je banální fakt, že ze subjektivní tendence (ať má jakkoli masovou sociální podobu) věřit v to a to neplyne existence toho. Proto křečovitá, nedůtklivá víra ignorující a potlačující hluboké pochyby je

poněkud svévolná v tom smyslu, že *sebestředně* klade bezprostřední sebeopojení a sebezáchovu za každou cenu výš než opravdový nepodmíněný životní zájem o svůj předmět, který ji ve skutečnosti teprve může oprávnit. Pochybování a kritičnost (odborně zprostředkovatelná teologií) je brána, kterou do imanentní, jednostranně lidské, a proto stále „pevné“, stagnující víry vchází očistný zřetel k živé a působící transcendentní realitě předmětu víry a k reálné možnosti autentického dialogu s ním. V reálné *odpovědnosti vůči pravdě*, v pochopení toho, že vyvozuje-li svůj předmět sama ze sebe a potvrzuje-li ho jen sama sebou, není vlastně ničím než sebeklamem, může být víra hluboce a výrazně motivována k teprve vážnému zájmu o absolutní Svébytnost mimo sebe.

Čím je Bůh v lidském vědomí bezbrannější vůči antropomorfizujícím tendencím než smyslově se vnucující přírodní materie, čím snadněji se ve sféře subjektivní evidence podléhá logice přání, čím lehčeji se konsenzus spjatý s citovým bezpečím v rámci komunity pokládá za pravdu, tím více je na místě vrhnout očišťující světlo na všechno, co víře uzavírá reálný kontakt s transcendencí, co ji vábí k typickému úniku před zpochybňující ji realitou, co ji táhne k tomu, aby se lacino spokojovala s pomysly převzatými z druhé ruky a kolem nich spřádala sebestřednou spleť soukromých fantazií.

V souhlasu s intuicí mnoha velkých osobností křesťanských dějin a s oprávněným postojem některých myslitelů, kterým nezbylo než se považovat za ateisty, se teologie může snažit důsledněji vtělit do pastorační praxe klíčový poznatek, že odvrací-li se víra od otázky pravdy a od jí nepříjemné či neznámé reality, odvrací se tím od Boha jako na lidských pocitech nezávislého základu vši pravdy a reality, byť by se jakkoli oháněla omezeným „Bohem“ vlastní výroby.

Amica